

DOMSTOLENS DOM

den 16 maj 2002 *

I mål C-482/99,

Republiken Frankrike, företrädd av K. Rispal-Bellanger och F. Million, båda i egenskap av ombud, med delgivningsadress i Luxemburg,

sökande,

mot

Europeiska gemenskapernas kommission, företrädd av G. Rozet och J. Flett, båda i egenskap av ombud, med delgivningsadress i Luxemburg,

svarande,

angående en talan om ogiltigförklaring av kommissionens beslut 2000/513/EG av den 8 september 1999 om det stöd som Frankrike beviljat företaget Stardust Marine (EGT L 206, 2000, s. 6).

* Rättegångsspråk: franska.

meddelar

DOMSTOLEN

sammansatt av ordföranden G.C. Rodríguez Iglesias, avdelningsordförandena P. Jann, F. Macken, N. Colneric och S. von Bahr samt domarna C. Gulmann, D.A.O. Edward, A. La Pergola, J.-P. Puissochet, J.N. Cunha Rodrigues och C.W.A. Timmermans (referent),

generaladvokat: F.G. Jacobs,
justitiesekreterare: byrådirektören L. Hewlett,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att parterna har avgivit muntliga yttranden vid förhandlingen den 10 juli 2001,

och efter att den 13 december 2001 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Republiken Frankrike har genom ansökan, som inkom till domstolens kansli den 20 december 1999, med stöd av artikel 230 EG begärt att domstolen skall

ogiltigförklara kommissionens beslut 2000/513/EG av den 8 september 1999 om de stöd som Frankrike beviljat företaget Stardust Marine (EGT L 206, 2000, s. 6, nedan kallat det ifrågasatta beslutet).

Bakgrund till tvisten

- 2 Företaget Stardust Marine (nedan kallat Stardust), bildades 1989 och var i huvudsak verksamt på marknaden för fritidsbåtar. Banken SBT-Batif (nedan kallad SBT), dotterbolag till Altus Finance (nedan kallat Altus) som ingår i Crédit Lyonnais-koncernen, hade till att börja med åtagit sig att finansiera Stardust genom lån och garantier.
- 3 Efter fem år av kraftig tillväxt, rapporterade Crédit Lyonnais negativt resultat för år 1992 (-1,8 miljarder FRF) och år 1993 (-6,9 miljarder FRF). Efter anmodan av den franska banktillsynsmyndigheten (Autorité de surveillance bancaire), beslutade de franska myndigheterna år 1994 att finansiellt stödja banken. Detta stöd omfattade dels ett kapitaltillskott på 4,9 miljarder FRF, dels ett övertagande från statens sida av de risker och kostnader som hängde samman med åtaganden vilka sedan överförts till ett särskilt bolag, le Consortium de réalisations (nedan kallat CDR), bildat år 1995 som helägt dotterbolag till Crédit Lyonnais inom ramen för ett så kallat avyttringsförfarande. CDR förvärvade tillgångar av Crédit Lyonnais till ett värde av nära 190 miljarder FRF. Enligt omstruktureringsplanen skulle alla berörda tillgångar överlätas eller avvecklas.
- 4 Stardust, som sedan 1994 kontrollerades av Crédit Lyonnais via Altus till följd av ett kapitaltillskott på 44,3 miljoner FRF från Altus genom kvittning av fordringar, hörde till de tillgångar som Crédit Lyonnais förde över till CDR som ett led i 1995 års avyttringsplan på grund av deras svaga resultat och de

förluster man visste att de skulle kunna medföra. I egenskap av dotterbolag till CDR ingick Stardust i Crédit Lyonnais-koncernen ännu efter år 1995 och fram till privatiseringen av denna, eftersom CDR fram till slutet av år 1998 var ett helägt icke-konsoliderat dotterbolag till Crédit Lyonnais. Efter överföringen av Stardust till CDR hade dock Crédit Lyonnais ledning inte längre någon direkt del i förvaltningen av Stardust på grund av den fullständiga uppdelning av förvaltningen mellan CDR och Crédit Lyonnais som kommissionen krävt i beslut 95/547/EG av den 26 juli 1995 om ett villkorligt godkännande av det stöd som Frankrike beviljat banken Crédit Lyonnais (EGT L 308, s. 92).

- 5 CDR ökade vid tre tillfällen Stardusts kapital. Ett första kapitaltillskott på 112 miljoner FRF gjordes i april 1995. Vid en extra bolagsstämma den 26 juni 1996 beslutades ett andra kapitaltillskott på 250,5 miljoner FRF, vilket verkställdes genom två utbetalningar i juni 1996 (två tredjedelar av beloppet) och i mars 1997 (den resterande tredjedelen). Ett tredje kapitaltillskott på 89 miljoner FRF genomfördes efter den extra bolagsstämma som ägde rum den 5 juni 1997.
- 6 Efter det sista kapitaltillskottet i juni 1997 sålde CDR sin andel i Stardust (det vill säga 99,9 procent av bolagets kapital) till företaget FG Marine för 2 miljoner FRF.

Förfarandet vid kommissionen och det ifrågasatta beslutet

- 7 Kommissionen mottog den 20 juni 1997 ett klagomål riktat mot Republiken Frankrike vilket avsåg flera statliga kapitaltillskott i Stardust och även de omständigheter under vilka bolaget överlätits av CDR till företaget FG Marine.

- 8 Kommissionen begärde genom skrivelse av den 2 juli 1997 att de franska myndigheterna skulle lämna fullständig information om Stardusts ekonomiska situation, om de kapitaltransaktioner som ägt rum och, i förekommande fall, om CDR:s överlåtelse planerade överlåtelse av dessa tillgångar samt de närmare villkoren för denna försäljning.
- 9 Kommissionen beslutade den 5 november 1997 att inleda det förfarande som anges i artikel 93.2 i EG-fördraget (nu artikel 88.2 EG), i fråga om stöd-åtgärderna till förmån för Stardust och underrättade den franska regeringen här om genom skrivelse av den 8 december 1997, vari denna anmodades att inkomma med alla upplysningar som krävdes för ärendets handläggning.
- 10 Beslutet att inleda förfarandet offentliggjordes genom meddelande 98/C 111/07 från kommissionen av den 9 april 1998 till de andra medlemsstaterna och berörda parter i enlighet med artikel 93.2 i Romfördraget om kapitaltillskotten till Stardust Marine (EGT C 111, s. 9).
- 11 Ytterligare utbyte av information mellan kommissionen och de franska myndigheterna ägde rum efter det att ovannämnda förfarande inletts.
- 12 Kommissionen antog det ifrågasatta beslutet den 8 september 1999 och delgav de franska myndigheterna detta beslut den 13 oktober 1999.

- 13 Det ifrågasatta beslutet har följande lydelse:

”Artikel 1

Kapitaltillskotten till Stardust Marine på 44,3 miljoner FRF från Altus Finance i oktober 1994 och på 112 miljoner FRF från CDR i april 1995, förskottet till företagets löpande konto från CDR på 127,5 miljoner FRF mellan juli 1995 och juni 1996 samt kapitaltillskotten från CDR på 250,5 miljoner FRF i juni 1996 och på 89 miljoner FRF i juni 1997 utgör statligt stöd enligt artikel 87.1 i fördraget. Dessa åtgärder, som totalt uppgår till 450,4 miljoner FRF omräknat till värdet per den 31 oktober 1994, kan inte förklaras förenliga med den gemensamma marknaden enligt artiklarna 87.2 och 87.3 i EG-fördraget samt artiklarna 61.2 och 61.3 i EES-avtalet.

Artikel 2

Frankrike skall kräva att Stardust till staten eller CDR återbetalar de 450,4 miljoner FRF som motsvarar de aktuella stödåtgärdernas innehåll, omräknat till värdet per den 31 oktober 1994. Till detta kommer ränta som skall beräknas på detta belopp och löpa från detta datum, enligt den referensränta som kommissionen har fastställt för beräkningen av nettobidragsekvivalenten inom ramen för stöd i Frankrike.

Artikel 3

Frankrike skall inom två månader från delgivningen av detta beslut underrätta kommissionen om vilka åtgärder som har vidtagits för att följa beslutet.

Artikel 4

Detta beslut riktar sig till Republiken Frankrike.”

Prövning i sak

- 14 Till stöd för sin talan om ogiltigförklaring av det omtvistade beslutet har den franska regeringen åberopat fem grunder.
- 15 Den franska regeringen har genom sin första grund, vilken är uppdelad i två delgrunder, bestridit att det är statliga medel som tillskjutits Stardust. För det andra har den franska regeringen gjort gällande att kommissionen har gjort en uppenbart oriktig bedömning då den ansåg att SBT och Altus handlat oförsiktigt i fråga om Stardust. För det tredje innehåller det ifrågasatta beslutet, enligt den franska regeringen, motsägelsefulla uppgifter, i synnerhet i fråga om vem som betalat ut stödet. Den franska regeringen har för det fjärde gjort gällande att rättssäkerhetsprincipen har åsidosatts på grund av att beslutet strider mot kommissionens tidigare beslut. Slutligen har den franska regeringen anfört att kommissionen har åsidosatt dess rätt till försvar under förfarandet då det ifrågasatta beslutet fattades.

Allmänna inledande synpunkter

- 16 Det framgår för det första av det ifrågasatta beslutet att kommissionens bedömning av huruvida de åtgärder som vidtagits utgör ett statligt stöd främst avser det finansiella stöd som beviljades Stardust innan företaget avyttrades till CDR.

- 17 Kommissionen medgav nämligen i det ifrågasatta beslutet att ”i ett begränsat tidsperspektiv kan statens ingripande via CDR från och med tidpunkten för företagets avyttring 1995 i viss mån anses uppfylla kraven på sund förvaltning, minimering av förluster och skyddande av statens intressen.... Även om det skulle förhålla sig så och CDR har hanterat affären bra och uppträtt som en försiktig investerare hindrar inte det att åtgärderna i fråga innehöll inslag av stöd till Stardust” (punkt 50). ”För att kunna bedöma affären beaktar kommissionen statens samlade åtgärd beträffande Stardust... som inte påverkas av att företaget avyttrades till CDR precis som om ingenting hade hänt före 1995” (punkt 51).
- 18 Även om kommissionen i det ifrågasatta beslutet fastslog att kapitaltillskotten till Stardust som verkställdes av Altus i oktober 1994 och av CDR i april 1995, juni 1996 och juni 1997 var stöd i den mening som avses i artikel 87.1 skall det understrykas att kommissionen själv medger att dessa åtgärder bara var ”kulmen” på de stödåtgärder som vidtagits till förmån för Stardust före oktober 1994.
- 19 Det anges nämligen i punkt 95 i det omtvistade beslutet att ”stödåtgärderna i själva verket föregick kapitaltillskotten till företaget under perioden mellan 1994 och 1997 — vilka endast motsvarar en senarelagd utbetalning av stödet i åtgärderna — och att de i första hand sammanhänger med Crédit Lyonnais riskfyllda finansiering av företaget under dess snabba tillväxtfas under 1992—1994”. Det anges dessutom i punkt 103 i beslutet att ”kapitaltillskotten” bör bedömas ”mot bakgrund av det sammanhang då dessa stöd i realiteten först beviljades Stardust, främst under åren 1992, 1993 och 1994” (andra citat där en liknande uppfattning uttrycks finns i punkterna 48, 51, 53, 100—102, 106 och 114 i det omtvistade beslutet).
- 20 Eftersom kommissionen ansåg att det finansiella stöd som Altus och SBT beviljade Stardust under åren 1992, 1993 och 1994 utgjorde grunden till det

statliga stöd som kritiserades i det ifrågasatta beslutet, skall domstolen, i enlighet med de framställningar som sökanden gjort i såväl den första som den andra grunden, i första hand bedöma dessa åtgärder.

Den första grunden

- 21 Med denna grund har den franska regeringen bestridit, för det första, att de medel som användes av Altus och SBT, vilka är dotterbolag till Crédit Lyonnais, för att finansiera Stardust skall anses vara "statliga medel" i den mening som avses i artikel 87.1 EG (första delgrunden) och, för det andra, att det skall anses att det är staten som har vidtagit åtgärder till förmån för Stardust (andra delgrunden).

Inledande synpunkter på den första grunden

- 22 Det skall till att börja med erinras om att enligt artikel 87.1 i EG-fördraget är ett sådant stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är, som snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, oförenligt med den gemensamma marknaden i den utsträckning som det påverkar handeln mellan medlemsstaterna.
- 23 Det följer av fast rättspraxis att det inte finns anledning att göra åtskillnad mellan sådana fall där stödet ges direkt av staten eller av offentliga eller privata organ som staten inrättat eller utsett för att administrera stödet (se bland annat dom av den 22 mars 1977 i mål 78/76, Steinike och Weinlig, REG 1977, s. 595, punkt 21, svensk specialutgåva, volym 3, s. 329, av den 30 januari 1985 i mål 290/83,

kommissionen mot Frankrike, REG 1985, s. 439, punkt 14, svensk specialutgåva, volym 8, s. 39, av den 2 februari 1988 i de förenade målen 67/85, 68/85 och 70/85, van der Kooy m.fl. mot kommissionen, REG 1988, s. 219, punkt 35, svensk specialutgåva, volym 9, s. 305, och av den 21 mars 1991 i mål C-305/89, Italien mot kommissionen, REG 1991, s. I-1603, punkt 13). Det kan nämligen inte enligt gemenskapsrätten vara tillåtet att genom att helt enkelt skapa självständiga myndigheter med uppgift att distribuera stöd kringgå reglerna om statligt stöd.

- 24 För att förmåner skall anses vara stöd i den mening som avses i artikel 87.1 EG krävs emellertid för det första att de tilldelas direkt eller indirekt med statliga medel (se dom av den 17 mars 1993 i de förenade målen C-72/91 och C-73/91, Sloman Neptun, REG 1993, s. I-887, punkt 19, svensk specialutgåva, volym 14, s. 47, av den 30 november 1993 i mål C-189/91, Kirsammer-Hack, REG 1993, s. I-6185, punkt 16, av den 7 maj 1998 i de förenade målen C-52/97, C-53/97 och C-54/97, Viscido m.fl., REG 1998, s. I-2629, punkt 13, av den 1 december 1998 i mål C-200/97, Ecotrade, REG 1998, s. I-7907, punkt 35, av den 17 juni 1999 i mål C-295/97, Piaggio, REG 1999, s. I-3735, punkt 35, och av den 13 mars 2001 i mål C-378/98, PreussenElektra, REG 2001, s. I-2099, punkt 58), och för det andra att de kan tillskrivas staten (domen i det ovannämnda målet van der Kooy m.fl. mot kommissionen, punkt 35, dom av den 21 mars 1991 i mål C-303/88, Italien mot kommissionen, REG 1991, s. I-1433, punkt 11, svensk specialutgåva, volym 11, s. 115, och domen i det ovannämnda målet C-305/89, Italien mot kommissionen, punkt 13).

Den första grundens första del

Parternas argument

- 25 Som första delgrund har den franska regeringen gjort gällande att kommissionen har gjort en felaktig tolkning av begreppet "statliga medel" i den mening som avses i artikel 87.1 EG.

- 26 Den franska regeringen har anfört att det för att ett stöd skall anses vara statligt stöd enligt fördragets ordalydelse krävs att den som utbetalar stödet använder statliga medel. Endast det faktum att ett företag tillhör den offentliga sektorn kan inte leda till kommissionens slutsats att de medel som detta företag förfogar över nödvändigtvis alltid är statliga medel. En sådan tolkning grundad enbart på medlens institutionella ursprung skulle vara alltför vidsträckt. Tillämpningen av ett sådant institutionellt kriterium innebär dessutom att offentliga företag behandlas annorlunda än privata företag eftersom de behandlas mindre fördelaktigt endast på grund av att de tillhör den offentliga sektorn. En sådan särbehandling strider mot fördragets princip om neutralitet i fråga om företags egendomsordning vilken är inskriven i artikel 295 EG. Privata företag kan nämligen liksom offentliga företag ta risker som eventuellt kan leda till misslyckanden.
- 27 Den franska regeringen har vidare anfört att de tillgångar som tillhör Crédit Lyonnais och dess dotterbolag varken direkt eller indirekt eller ens delvis härrör från statliga medel. För det första hade de bankmedel som till en början tillförts Stardust beviljats av SBT som är dotterbolag till Altus och följaktligen "dotterdotterbolag" till Crédit Lyonnais och som hade finansierat sin verksamhet på den privata kapitalmarknaden utan statens ingripande. För det andra hade Altus eller SBT inte mottagit några statliga medel innan de vidtog stödåtgärder till förmån för Stardust, och Crédit Lyonnais hade inte mottagit några statliga medel före den 30 juni 1994, det vill säga vid den tidpunkt då Stardust redan hade beviljats det mesta av det omtvistade finansiella stödet.
- 28 Den franska regeringen har slutligen gjort gällande att kommissionen har åsidosatt skyldigheten att motivera gemenskapsrättsakter genom att inte klargöra varför den anser att de medel som tillförts Stardust utgör statliga medel i den mening som avses i artikel 87.1 EG.
- 29 Kommissionen har invänt att den i punkt 37 i det omtvistade beslutet fastslog att "de medel hos det offentligägda företaget Crédit Lyonnais som använts för dessa

åtgärder via dotterbolagen SBT och Altus är statliga medel i den mening som avses i artikel 87.1 i fördraget”. Kommissionen har även påpekat att den i punkt 39 i detta beslut erinrade om att den i sitt beslut 98/490/EG av den 20 maj 1998 om det stöd som Frankrike beviljat koncernen Crédit Lyonnais (EGT L 221, s. 28) (nedan kallat beslutet om stöd till Crédit Lyonnais), hade förklarat att CDR:s tillgångar var att betrakta som statliga tillgångar ”inte enbart därför att CDR är ett helägt dotterbolag till ett offentligägt företag, utan även därför att CDR finansieras med ett andelslån som staten garanterar och att staten ansvarar för dess förluster”.

- 30 Kommissionen har för övrigt framhållit att de åtgärder som finansieras med statliga medel inte i kraft av själva sakförhållandet (*ipso facto*) utgör statligt stöd. Det måste tvärtom fastställas att dessa åtgärder inte kunde ha vidtagits av en försiktig investerare i en marknadsekonomi. Det följer nämligen av förstainstansrättens dom av den 6 oktober 1999 i mål T-123/97, Salomon mot kommissionen (REG 1999, s. II-2925, punkterna 68 och 69), att när en offentlig bank använder sina tillgångar för att genomföra en transaktion som en privat bank skulle ha genomfört under liknande omständigheter, kan det inte röra sig om ett statligt stöd. Kommissionen kan således inte kritiseras för att ha diskriminerat offentligägda företag i strid med artikel 295 EG.
- 31 Kommissionen har även hävdats att den franska regeringen inte kan göra gällande att det ifrågasatta beslutet är olagligt till följd av bristande motivering av varför medlen ansågs statliga. Kommissionen angav nämligen tydligt i beslutet skälen till att de aktuella åtgärderna faller inom tillämpningsområdet för artikel 87.1 EG.

Domstolens bedömning

- 32 Domstolen finner till att börja med att den franska regeringen inte har bestridit att de medel som CDR använde för att finansiera Stardust är statliga medel i den

mening som avses i artikel 87.1 EG. Det skall således endast bedömas om de lån, garantier och kapitaltillskott som Altus och SBT beviljade Stardust innan företaget avyttrades till CDR skall anses härröra ur statliga medel.

- 33 I detta hänseende framgår det av handlingarna i målet att staten den 31 december 1994 ägde omkring 80 procent av aktierna och hade nästan 100 procent av rösterna i Crédit Lyonnais. Crédit Lyonnais ägde 100 procent av aktierna i Altus och Altus ägde 97 procent av aktierna i SBT och återstående 3 procent ägdes av Crédit Lyonnais. Dessutom utnämndes ordföranden för Crédit Lyonnais och två tredjedelar av dess styrelsemedlemmar av staten. Crédit Lyonnais ordförande var även ordförande för Altus styrelse vars medlemmar utsågs av Crédit Lyonnais styrelse.
- 34 Under dessa omständigheter finner domstolen att Crédit Lyonnais, Altus och SBT kontrollerades av staten och var offentliga företag i den mening som avses i artikel 2 första stycket andra strecksatsen i kommissionens direktiv 80/723/EEG av den 25 juni 1980 om insyn i de finansiella förbindelserna mellan medlemsstater och offentliga företag (EGT L 195, s. 35; svensk specialutgåva, område 8, volym 1, s. 54), i dess lydelse enligt kommissionens direktiv 93/84/EEG av den 30 september 1993 (EGT L 254, s. 16; svensk specialutgåva, område 8, volym 2, s. 23) (nedan kallat direktiv 80/723). De franska myndigheterna kunde nämligen direkt eller indirekt utöva ett dominerande inflytande i den mening som avses i nämnda bestämmelse i direktiv 80/723 över dessa företag.
- 35 Domstolen skall således avgöra om denna statliga kontroll skall anses innebära att företagens medel, i ett fall som det förevarande där det är ostridigt att företagen i fråga inte har mottagit något finansiellt stöd i form av garantier eller

specifika överföringar av finansiella medel från de franska myndigheterna före den 30 juni 1994, är "statliga medel" i den mening som avses i artikel 87.1 EG.

- 36 Domstolen påpekar i detta hänseende för det första att det enligt fast rättspraxis inte alltid är nödvändigt att en överföring av statliga medel har ägt rum för att en förmån som beviljats ett eller flera företag skall anses vara statligt stöd i den mening som avses i artikel 87.1 EG (se särskilt dom av den 15 mars 1994 i mål C-387/92, Banco Exterior de España, REG 1994, s. I-877, punkt 14, och av den 19 maj 1999 i mål C-6/97, Italien mot kommissionen, REG 1999, s. I-2981, punkt 16).
- 37 För det andra följer det av domstolens rättspraxis att artikel 87.1 EG omfattar alla likvida medel som myndigheterna faktiskt kan använda för att stödja företag och att det inte är relevant om dessa medel permanent ingår bland statens tillgångar eller inte. Följaktligen är det så att även om de aktuella beloppen inte permanent disponeras av staten är det förhållandet att de fortlöpande kontrolleras av staten och således kan disponeras av behöriga nationella myndigheter tillräckligt för att de skall kunna anses utgöra statliga medel (se dom av den 16 maj 2000 i mål C-83/98 P, Frankrike mot Ladbroke Racing och kommissionen, REG 2000, s. I-3271, punkt 50).
- 38 Härav följer att kommissionen inte har gjort en felaktig tolkning av begreppet "statliga medel" i den mening som avses i artikel 87.1 EG genom att i det ifrågasatta beslutet fastslå att staten i fråga om sådana offentliga företag som Crédit Lyonnais och dess dotterbolag kontrollerade och således förfogade över företagets tillgångar. Genom sitt dominerande inflytande över dessa företag kan nämligen staten fullständigt bestämma över användningen av deras medel för att i förekommande fall finansiera specifika förmåner som beviljas andra företag.

- 39 En sådan tolkning kan för övrigt inte, såsom den franska regeringen har gjort gällande, medföra risk för att offentliga företag diskrimineras gentemot privata företag. Ett offentligt företags situation är i ett fall som det förevarande inte jämförbar med ett privat företags situation. Såsom det anges i elfte skälet till direktiv 80/723 kan staten ha andra mål än ekonomiska för de offentliga företagen.
- 40 Den franska regeringen kan inte heller med framgång göra gällande att kommissionen har åsidosatt artikel 253 EG genom att inte i det ifrågasatta beslutet ange skälen till varför det skulle anses att Stardust har beviljats stöd med statliga medel.
- 41 I enlighet med fast rättspraxis skall det nämligen av den motivering som krävs enligt artikel 253 EG klart och tydligt framgå hur den institution som har antagit rättsakten har resonerat, så att de som berörs därav kan få kännedom om skälen för den vidtagna åtgärden och så att domstolen ges möjlighet att utöva sin prövningsrätt (dom av den 17 januari 1984 i de förenade målen 43/82 och 63/82, VBVB och VBBB mot kommissionen, REG 1984, s. 19, punkt 22, svensk specialutgåva, volym 7, s. 437, och av den 19 september 2000 i mål C-156/98, Tyskland mot kommissionen, REG 2000, s. I-6857, punkt 96).
- 42 Domstolen konstaterar i detta hänseende att det på flera ställen i det ifrågasatta beslutet, i synnerhet i punkterna 27, 37 och 38, anges att kommissionen anser att medel hos sådana offentligägda företag som Crédit Lyonnais och dess dotterbolag är statliga medel i den mening som anges i artikel 87.1 EG. Den franska regeringen och domstolen har kunnat få kännedom om skälen till varför kommissionen i det aktuella fallet ansåg att statliga medel hade använts.

- 43 Av vad som anförts följer att talan inte kan vinna bifall på den första delen av den första grunden.

Den första grundens andra del

Parternas argument

- 44 Den franska regeringen har genom den andra delen av den första grunden gjort gällande att kommissionen har feltolkat begreppet "kan tillskrivas staten" och att de finansiella stödåtgärder som vidtogs av SBT och Altus till förmån för Stardust inte kan tillskrivas staten.
- 45 Enligt den franska regeringens uppfattning följer det av domstolens rättspraxis att kommissionen från fall till fall skall bedöma kriteriet för att staten skall kunna tillskrivas åtgärderna och att detta inte kan anses uppfyllt endast på grund av att ett företag tillhör den offentliga sektorn. Den franska regeringen har nämligen gjort gällande att endast det faktum att staten kontrollerar ett företag inte är tillräckligt för att detta företags agerande skall kunna tillskrivas staten.
- 46 Den franska regeringen har dessutom påpekat att kommissionen inte utan att gå emot sitt eget beslut angående det stöd som beviljats Crédit Lyonnais kan tillskriva staten ansvarighet för finansiering som medgivits av ett "dotter-

dotterbolag” till denna bank, eftersom kommissionen i detta beslut hade fastställt att kontrollen var bristfällig både inom moderbolaget och inom koncernen.

- 47 Den franska regeringen har för övrigt anmärkt att franska offentligägda företag som bildats i bolagsform drivs enligt samma regler som privata företag och är självständiga. SBT och Altus hade fattat beslut helt oberoende av Crédit Lyonnais och således i samma utsträckning oberoende av staten.
- 48 Kommissionen har anfört att staten innehade majoriteten av aktierna och rösterna i Crédit Lyonnais och utnämnde dess ordförande och de flesta styrelsemedlemmarna. Kommissionen anser under dessa omständigheter att det, trots Crédit Lyonnais bristande tillsyn av dotterbolagets agerande, inte kan förnekas vare sig att staten kontrollerade Crédit Lyonnais och därigenom även Altus eller att Altus investeringar kan tillskrivas staten.
- 49 Kommissionen har för övrigt påpekat att den franska regeringen inte kan påstå att den inte kände till Altus agerande, mot bakgrund av att Altus är ett helägt dotterbolag till Crédit Lyonnais vari staten innehade 80,70 procent av aktiekapitalet och nära 100 procent av rösterna. Det framgår av en skrivelse som de franska myndigheterna den 5 januari 1998 tillställde kommissionen att ”bankkommissionen, vilken i likhet med ekonomi-, finans- och industriministern var uppmärksam på bankens utveckling, under år 1991 började genomföra undersökningar i koncernens mest utsatta dotterbolag. Undersökningarna avsåg Altus under andra halvåret 1991”. Företrädarna för staten i Crédit Lyonnais styrelse hade under år 1992 ”givit uttryck för sina farhågor i synnerhet i fråga om den interna riskkontrollen och i fråga om situationen i Altus Finance”. Av de undersökningar som genomfördes år 1993 av de nya ledarna för Crédit Lyonnais

och kommissionen framgick att ”i synnerhet Altus Finance hade tagit ytterligare risker under första halvåret 1993”.

Domstolens bedömning

- 50 Det står klart att kommissionen i det ifrågasatta beslutet har dragit slutsatsen att det finansiella stöd som Altus och SBT beviljat Stardust skall tillskrivas staten endast på grund av att dessa två företag i egenskap av dotterbolag till Crédit Lyonnais indirekt kontrollerades av staten.
- 51 En sådan tolkning av villkoret, enligt vilket en åtgärd för att anses utgöra ”statligt stöd” i den mening som avses i artikel 87.1 EG skall kunna tillskrivas staten och som innebär att detta villkor är uppfyllt endast på grund av att åtgärden vidtagits av ett offentligägt företag, kan inte godtas.
- 52 Även om staten kan kontrollera ett offentligägt företag och utöva ett dominerande inflytande över dess transaktioner skall det nämligen inte automatiskt antas att denna kontroll faktiskt utövas i ett konkret fall. Ett offentligägt företag kan handla mer eller mindre självständigt beroende på i vilken utsträckning staten medger detta. Så skulle kunna vara fallet beträffande sådana offentligägda företag som Altus och SBT. Endast det faktum att ett offentligägt företag kontrolleras av staten är under sådana omständigheter inte tillräckligt för att anse att de åtgärder som företaget vidtagit, till exempel sådana stödåtgärder som här är aktuella, skall tillskrivas staten. Det är vidare nödvändigt att undersöka om de offentliga myndigheterna skall anses ha varit delaktiga på ett eller annat sätt i dessa åtgärder.

- 53 Det kan i detta hänseende inte krävas att det genom en utförlig undersökning skall visas att myndigheterna har uppmuntrat det offentligägda företaget att vidta de aktuella stödåtgärderna. Med beaktande av det nära sambandet mellan staten och offentligägda företag finns det nämligen, för det första, en verklig risk att staten beviljar stöd via dessa företag på ett föga öppet sätt och med åsidosättande av fördragets bestämmelser om statligt stöd.
- 54 På grund av dessa nära relationer mellan staten och det offentligägda företaget är det, för det andra, i allmänhet mycket svårt för en utomstående att i ett konkret fall bevisa att ett sådant företag faktiskt har vidtagit stödåtgärder på myndigheternas begäran.
- 55 Av dessa skäl finner domstolen att det kan härledas ur omständigheterna i det enskilda fallet och det sammanhang i vilket åtgärden vidtagits att en stödåtgärd som vidtagits av ett offentligägt företag kan tillskrivas staten. Domstolen har i detta hänseende redan beaktat att företaget i fråga inte kunde fatta det klandrade beslutet utan att ta hänsyn till myndigheternas krav (se särskilt domen i det ovannämnda målet van der Kooy m.fl. mot kommissionen, punkt 37). Domstolen har även beaktat att, bortsett från de omständigheter av institutionell karaktär som band de offentliga företagen till staten, skulle dessa företag, vilka förmedlat stödet, ta hänsyn till anvisningarna av en "comitato interministeriale per la programmazione economica" (CIPE) (domen av den 21 mars 1991 i det ovannämnda målet C-303/88, Italien mot kommissionen, punkterna 11 och 12, och av den 21 mars 1991 i det ovannämnda målet C-305/89, Italien mot kommissionen, punkterna 13 och 14).
- 56 Andra omständigheter kan även vara av vikt för att avgöra om en stödåtgärd som vidtagits av ett offentligägt företag skall tillskrivas staten. Bland dessa omständigheter märks huruvida företaget införlivats med den offentliga förvaltningen, vilken verksamhet företaget bedriver och om denna utövas på marknaden under normala konkurrensvillkor i förhållande till privata företag, frågan om företagets

organisationsform är offentligrättslig eller om det omfattas av den allmänna bolagsrätten, hur starkt inflytande myndigheterna har över företagets förvaltning och alla omständigheter som i det enskilda fallet pekar mot att de offentliga myndigheterna är delaktiga eller att det är osannolikt att de inte är delaktiga i en åtgärd. Åtgärdens omfattning, dess innehåll och villkoren för dess genomförande skall även beaktas.

- 57 Endast den omständigheten att ett offentligägt företag har bildats som en privaträttslig kapitalassociation är, mot bakgrund av det oberoende som följer av denna rättsliga ställning, inte tillräcklig för att utesluta att en stödåtgärd som ett sådant företag vidtagit skall tillskrivas staten (se, för ett liknande resonemang, domen av den 21 mars 1991 i det ovannämnda målet C-305/89, Italien mot kommissionen, punkt 13). Förekomsten av en kontrollsituation med de därmed följande konkreta möjligheterna att utöva ett dominerande inflytande innebär att det inte direkt kan uteslutas att staten är delaktig i åtgärder som vidtas av ett sådant företag. Följaktligen kan det inte heller uteslutas att bestämmelserna om statligt stöd i fördraget åsidosätts trots att företagets rättsliga form skall beaktas som en omständighet bland andra för att avgöra huruvida åtgärden skall tillskrivas staten eller ej.
- 58 I det förevarande fallet har kommissionen i det ifrågasatta beslutet endast beaktat det institutionella kriteriet enligt vilket Crédit Lyonnais, Altus och SBT i egenskap av offentliga företag kontrollerades av staten. Under dessa omständigheter skall det fastställas att tolkningen av kriteriet för att åtgärden skall kunna tillskrivas staten är felaktig.
- 59 Av det ovanstående följer att den franska regeringens talan kan vinna bifall på den första grundens andra del.

Den andra grunden

Parternas argument

- 60 Som andra grund har den franska regeringen anfört att, i motsats till vad kommissionen fastslog i det ifrågasatta beslutet, mot bakgrund av de förhållanden som rådde vid tiden då Stardust beviljades finansiellt stöd av Crédit Lyonnais dotterbolag handlade dessa företag försiktigt.
- 61 Den franska regeringen har för det första gjort gällande att beviljandet av ett lån skall bedömas med beaktande av den inställning en privat investerare verksam under normala marknadsförhållanden skulle ha haft vid tidpunkten för lånets beviljande, samt med hänsyn till tillgänglig information och lånets troliga utveckling. Kommissionen borde således ha bedömt huruvida staten handlade försiktigt mot bakgrund av dåtidens förhållanden och borde ha avhållit sig från en bedömning grundad på senare förhållanden. Den franska regeringen anser att inga iakttagelser som gjorts i det ifrågasatta beslutet stöder uppfattningen att SBT:s och Altus åtaganden inte motsvarar en försiktig investerares agerande i en marknadsekonomi.
- 62 Kommissionen har i detta hänseende erinrat om att den i punkt 22 i det ifrågasatta beslutet framhävde att "åtgärderna i fråga [skall] ses mot bakgrund av det sammanhang där de beviljades, inte mot förhållandena i efterhand" och att den i punkt 25 i beslutet angav att "för att kunna bedöma om finansieringsåtgärderna till förmån för Stardust innehåller inslag av stöd utgår kommissionen inte från nuvarande förhållanden, där de mycket negativa följderna av kapitaltillskotten är kända, utan från den situation som rådde då Crédit Lyonnais beviljade kapitaltillskotten före 1995".

- 63 Kommissionen har dessutom framhållit att uppgifterna i tabell 2, vilken utgör punkt 93 i det ifrågasatta beslutet, visar att Stardusts nettoresultat per den 31 december 1993 är på -15,9 miljoner FRF. Trots att den slutliga balansräkningen den 31 december 1994 inte var fastställd på grund av att räkenskapsåret avslutades först den 30 juni 1995 med en nettoförlust på 361,2 miljoner FRF, påpekade kommissionen att en revision vid tidpunkten för Altus övertagande av kontrollen i Stardust enligt de nationella myndigheterna hade visat att Stardust hade ett kapitalbehov på cirka 203 miljoner FRF (punkt 31 i beslutet), trots att dess omsättning den 31 december 1993 uppgick till 117,5 miljoner FRF. Enligt kommissionens uppfattning tyder detta på att Stardusts ekonomiska situation var synnerligen kritisk långt före juni 1995 och till och med före den 31 december 1994 då Stardust avyttrades till CDR.
- 64 Den franska regeringen har för det andra gjort gällande att långivarens risktagande i förhållande till företagets balansomslutning, vilket är det enda kriterium som kommissionen beaktade, inte kan anses relevant vid bedömningen av om ett banklån är försiktigt eller ej.
- 65 Kommissionen har anfört att det åtagande som Crédit Lyonnais gjort och vars värde var betydligt högre än hela Stardusts balansomslutning, främst utgjordes av sådana tillgångar som var känsliga för höga risker. Detta åtagande i fråga om sådana finansiella instrument som lån och garantier, vilka vanligen innebär en lägre risk än aktieinvesteringar, var egentligen betydligt mer riskabelt än vad som är godtagbart även beträffande ett finansiellt instrument med hög risk, såsom aktier, eftersom risken var större än den största risk en aktieägare kan utsättas för i de mest extrema fall, till exempel vid tillskott för att täcka förluster. Enligt kommissionens uppfattning kan inte detta anses motsvara en försiktig investerares agerande.
- 66 Den franska regeringen anser att kommissionens argument i det ifrågasatta beslutet, vilket hänför sig till det faktum att Stardust hade en enda bank, på sin höjd kan utgöra en omständighet bland andra relevanta omständigheter som tyder på att en finansiering inte är försiktig. När det gäller ett litet företag som

Stardust saknar detta argument emellertid relevans. Det är nämligen mycket vanligt att små och medelstora företag såsom Stardust inte anlitar mer än en bank. Detta är för övrigt fallet även i andra medlemsstater där vissa banker är specialiserade inom finansiering av små och medelstora företag.

- 67 Kommissionen har medgivit att det kan inträffa att en bank är ensam om att finansiera ett företag. I ett sådant fall anpassar emellertid denna bank de tjänster den erbjuder i förhållande till risken, begränsar åtagandet i förhållande till den totala balansomslutningen och skaffar sig säkerheter i företagets tillgångar. Dessa åtgärder minskar bankens förluster om situationen utvecklas negativt. Kommissionen anser att ågerandet har varit det motsatta i det förevarande fallet.

Domstolens bedömning

- 68 Domstolen erinrar inledningsvis om att offentliga myndigheters åtgärder avseende ett företags kapital, oavsett formen, endast kan utgöra statligt stöd när alla villkoren i artikel 87.1 EG är uppfyllda (se särskilt dom av den 21 mars 1990 i mål C-142/87, Belgien mot kommissionen, det så kallade Tubemeusemålet, REG 1990, s. I-959, punkt 25, svensk specialutgåva, volym 10, s. 369, och av den 14 september 1994 i de förenade målen C-278/92—C-280/92, Spanien mot kommissionen, REG 1994, s. I-4103, punkt 20).
- 69 Det skall även understrykas att det följer av principen om likabehandling av privata och offentliga företag att kapital som staten direkt eller indirekt ställer till ett företags förfogande under omständigheter som motsvarar normala marknadsvillkor inte kan betecknas som statligt stöd (dom av den 21 mars 1991 i det ovannämnda målet C-303/88, Italien mot kommissionen, punkt 20).

- 70 Det skall enligt fast rättspraxis bedömas huruvida, under liknande omständigheter, en privat investerare som till sin storlek kan jämföras med de organ som förvaltar den offentliga sektorn skulle ha gjort lika stora kapitaltillskott (dom av den 3 oktober 1991 i mål C-261/89, Italien mot kommissionen, REG 1991, s. I-4473, punkt 8, dom i de ovannämnda förenade målen C-278/92—C-280/92, Spanien mot kommissionen, punkt 21, och av den 14 september 1994 i mål C-42/93, Spanien mot kommissionen, REG 1994, s. I-4175, punkt 13), med beaktande av i synnerhet tillgänglig information och den utveckling som förefaller trolig vid tidpunkten för tillskotten.
- 71 Det är i det förevarande fallet ostridigt mellan parterna att det är mot bakgrund av förhållandena vid tidpunkten då stödåtgärderna vidtogs som det skall bedömas huruvida staten har agerat som en försiktig investerare i en marknads ekonomi i syfte att fastställa om dess agerande var ekonomiskt förnuftigt. All bedömning som grundar sig på senare förhållanden skall undvikas.
- 72 Med beaktande av punkterna 16—20 i denna dom skall det under dessa omständigheter undersökas om kommissionen, såsom det vid flera tillfällen anges i det ifrågasatta beslutet (se särskilt punkt 25), verkligen utgick från förhållandena under åren 1992—1994 då den fastslog att Altus och SBT:s beviljande av lån och garantier till Stardust inte motsvarade ett försiktigt agerande i en marknadsekonomi med hänsyn till tillgängliga uppgifter och den utveckling som kunde förutses vid tidpunkten för lånens och garantiernas beviljande. Om så inte är fallet har kommissionen tillämpat principen om en privat investerare i en marknadsekonomi felaktigt, vilket även inverkar på de kapitaltillskott i Stardust som gjordes av Altus i oktober 1994 och av CDR i april 1995, i juni 1996 och i juni 1997.
- 73 Det anges i detta hänseende i punkt 25 i det ifrågasatta beslutet att ”banken [SBT] var företagets enda bank” och att dess finansiella stöd ”antog olika former: direkta och indirekta lån, särskilt i form av finansiering beviljad av SBT till investerare som ville förvärva andelar i de båtar som Altus förvaltade, eller i form

av garantier för finansieringen av dessa investeringar. Ett sådant förfaringssätt var mycket riskabelt eftersom SBT tog på sig samtliga bankrisker och en stor del av riskerna utanför företagets balansräkning”.

- 74 Kommissionen fortsatte detta resonemang och framhöll i punkt 26 i det ifrågasatta beslutet att ”ett sådant agerande [inte] överensstämmer... med ett normalt försiktigt förfarande från en banks sida.... Varaktigheten och den löpande karaktären hos detta stöd gör att man kan dra slutsatsen att det inte var fråga om något enstaka fel i bankens hantering utan om ett kontinuerligt och avsiktligt förfarande för att främja företagets tillväxt. Detta gav Stardust finansieringsvillkor som företaget inte skulle ha kunnat finna hos någon privat bank på marknaden”.
- 75 Kommissionen fastslog mot bakgrund av dessa omständigheter i punkt 27 i det ifrågasatta beslutet att ”de löpande stödåtgärderna till företaget från Crédit Lyonnais-koncernen, även före kapitaltillskotten 1994, inte kan jämföras med finansiella bidrag som en privat bank i en marknadsekonomi skulle ha beviljat”.
- 76 Domstolen finner emellertid för det första att kommissionen inte har visat med vilka belopp Stardust beviljades lån och garantier under perioden 1992—1994. Dessa uppgifter är nödvändiga för att bedöma huruvida dessa finansieringsåtgärder var försiktiga eller ej och för att ge domstolen möjlighet att utöva sin prövningsrätt. Kommissionen har för det andra inte på något vis angivit av vilken anledning dessa åtgärder skulle anses oförsiktiga med hänsyn till de vid den aktuella tidpunkten rådande omständigheterna. Det saknas nämligen i det ifrågasatta beslutet uppgifter i detta hänseende på grundval av uppgifter som var tillgängliga under de aktuella åren avseende bland annat Stardusts ekonomiska situation, företagets ställning på marknaden i egenskap av nybildat företag samt marknadens utvecklingsmöjligheter.

- 77 Det framgår för övrigt av det ifrågasatta beslutet att kommissionen tillämpade principen om en försiktig investerare i en marknadsekonomi med hänsyn till de förhållanden som rådde vid slutet av år 1994, det vill säga en senare tidpunkt än den då stödet faktiskt beviljades.
- 78 Kommissionen påpekade, för det första, vid flera tillfällen (bland annat i punkterna 29, 33 och 38 i det ifrågasatta beslutet), att SBT och Altus vid slutet av år 1994 hade påtagit sig risker i fråga om Stardust som var åtminstone dubbelt så stora som företagets balansomslutning. Kommissionen angav i punkt 33 i beslutet att ”inte någon försiktig privat bank eller riskkapitalföretag [skulle] ta risker för ett och samma företag som var två gånger så stora som den egna balansomslutningen, inte ens om det handlade om ett lönsamt och välskött företag”.
- 79 Det anges, för det andra, i punkt 38 i det ifrågasatta beslutet att ”med tanke på företagets ekonomiska situation i slutet av 1994, Crédit Lyonnais finansiella risker och de förutsebara förluster som upptäcktes vid revisionen i slutet av 1994, och som låg bakom tillskottet av över 200 miljoner franc i nytt kapital, kunde man i slutet av 1994 förutse att den uppskjutna kostnaden för dessa stöd skulle bli hundratals miljoner franc.”
- 80 Kommissionen fastslog, för det tredje, i punkt 83 i det ifrågasatta beslutet ”att dessa ekonomiska stödåtgärder innan företaget avyttrades inte är förenliga med normal praxis för investerare i en marknadsekonomi framgår av Crédit Lyonnais och sedermera CDR:s extremt höga exponering mot företaget i form av fordringar och poster utanför balansräkningen, motsvarande över 1 miljard franc om man räknar med de finansieringar som beviljades Stardusts kunder, det vill säga tre gånger värdet av företagets tillgångar i slutet av 1996”.

- 81 Det framgår således av det ifrågasatta beslutets ordalydelse att kommissionen på ett felaktigt sätt har tillämpat principen om en privat investerare i en marknads-ekonomi, eftersom den inte har bedömt de lån och garantier som Stardust mottagit mot bakgrund av förhållandena vid tidpunkten då de beviljades. Denna felaktiga tillämpning berör inte endast dessa lån och garantier utan även de kapitaltillskott gjorda av Altus i oktober 1994 och av CDR i april 1995, i juni 1996 och i juni 1997 som kommissionen ansåg utgjorde "kulmen" på det stöd som Stardust beviljats före oktober 1994 såsom det har klargjorts i punkterna 16—19 i denna dom.
- 82 Av det ovanstående följer att den franska regeringens talan kan vinna bifall på den andra grunden.
- 83 Eftersom de två grunder som avsåg en felaktig tolkning av kriteriet för huruvida de finansiella stödåtgärder som Altus och SBT vidtagit till förmån för Stardust skall tillskrivas staten och en oriktig tillämpning av principen om en privat investerare i en marknadsekonomi är befogade, skall det ifrågasatta beslutet ogiltigförklaras utan att domstolen behöver ta ställning till den franska regeringens övriga grunder.

Rättegångskostnader

- 84 Enligt artikel 69.2 i rättegångsreglerna skall tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, om detta har yrkats. Den franska regeringen har yrkat att kommissionen skall förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna. Kommissionen har tappat målet och skall därför ersätta rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN

följande dom:

- 1) Kommissionens beslut 2000/513/EG av den 8 september 1999 om det stöd som Frankrike beviljat företaget Stardust Marine ogiltigförklaras.
- 2) Kommissionen skall ersätta rättegångskostnaderna.

Rodríguez Iglesias	Jann	Macken	Colneric
von Bahr	Gulmann	Edward	La Pergola
Puissochet	Cunha Rodrigues	Timmermans	

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 16 maj 2002.

R. Grass

Justitiesekreterare

G.C. Rodríguez Iglesias

Ordförande